

УДК: 591.9(477.54)

**Фауна дрібних ссавців нагірної діброви Національного природного парку «Гомільшанські ліси» за даними аналізу pelletок сірої сови
Є.О.Яцюк**

*Санкт-Петербурзький державний університет (Санкт-Петербург, Росія)
yatsuk_e@mail.ru*

Дані щодо видового різноманіття та територіального розподілу дрібних ссавців отримано шляхом аналізу 886 pelletок (залишки 2800 особин ссавців), зібраних в 2002–2006 рр. на ділянці нагірної діброви площею 4000 га з 60 точок. Знайдено залишки 23 видів, що відносяться до трьох рядів. Для нечисленних або рідкісних видів вказані місця знахідок. Відстань від місця збирання до відкритих ділянок не впливає на видове різноманіття жертв, найбільш різноманітним видовий склад був в місцях, що розташовані біля водойм або людських осель. Види з високим ступенем біотопічної приуроченості знайдені не далі 300 метрів від характерних біотопів. Наведено порівняння з даними авторів, що проводили відлови пастками. Обговорюється можливість проведення моніторингу фауни дрібних ссавців шляхом аналізу pelletок сірої сови.

Ключові слова: *фауна, дрібні ссавці, біорізноманіття, сіра сова, pelletки.*

Вступ

Одним з методів вивчення фауни хребетних тварин є аналіз pelletок хижих птахів (Підоплічко, 1932, 1937). В більшості випадків рештки здобичі добре ідентифікуються за кістковими залишками або шерстю. Особливо результативним такий метод є для вивчення фауни дрібних ссавців, яких складно спостерігати, а існуючі методи відлову в цілому специфічні для кожного виду або групи видів. Результати аналізу pelletок вухатої сови (*Asio otus* L., 1758) були використані для уточнення складу фауни дрібних ссавців південно-східних регіонів України (Кузнєцов, Кондратенко, 1999).

Цей підхід було використано для отримання даних щодо видового складу й характеру перебування видів дрібних ссавців на території нагірної діброви Національного природного парку «Гомільшанські ліси» (Харківська область). Робіт, присвячених аналізу теріофауни цієї території, небагато, передусім вони стосуються окремих груп видів, наприклад, кажанів (Влащенко, 2005), бобрів (Скоробогатов, Атемасова, 2006), ратичних (Скоробогатов, Солодовникова, 2005). Загальну інформацію наведено у зведеннях, присвячених фауні Харківської області (Лисецкий, 1970; Зоря, 2005).

На території Харківської області єдиним видом сов, що мешкає в лісових біоценозах, є сіра сова (*Strix aluco* L., 1758). Це середній за розмірами хижий птах (вага від 400 до 800 г), головним об'єктом живлення якого є гризуни або дрібні комахоїдні. Кожна особина протягом всього року мешкає на ділянці площею 25–100 га, яку захищає від інших особин. Індивідуальні ділянки самців та самиць, які належать до однієї пари, що розмножується, сильно перекриваються або співпадають (Sunde, Vølstad, 2004). Кожен птах полює переважно в межах своєї території, але можливі вильоти на території, що межують (Southern, 1954). Pelletки сірої сови можна знайти під денними сховищами або під присадами, що використовуються під час полювання. Для цього виду характерно регулярне й постійне використання денних сховищ в осінньо-зимовий період та перехід до днювання відкрито на гілках дерев з частою зміною місць в весняно-літній період (Southern, 1954). Через це матеріал щодо осінньо-зимового спектру живлення більш доступний, ніж щодо весняно-літнього.

За характером трофічних зв'язків сіру сову відносять до видів-генералістів, склад живлення яких більшою мірою залежить від умов середовища та доступності потенційних жертв (Petty, 1999). Харчовий спектр цього виду – найширший серед всіх європейських видів сов (Gram, 1985).

Завдання цієї роботи – навести список видів дрібних ссавців, що зустрічаються в живленні сірої сови в умовах нагірної діброви НПП «Гомільшанські ліси», та проаналізувати територіальний розподіл цих видів.

Матеріали та методи

Матеріал було зібрано на території НПП «Гомільшанські ліси» (Харківська область, 35 км на південь від м. Харків). Досліджена ділянка площею 4000 га (близько 5,5×7,5 км) розташована на правому березі р. Сіверський Донець між селом Гайдари і р. Гомольша і витягнута вздовж річки. В 2001–2002 рр. на цій території було розвішано 53 штучних гніздівлі для сірої сови (Яцюк, Биатов, 2003).

Ділянка розташована на території нагірної діброви (ур. Гомільшанська лісова дача). За типом деревостану це кленово-липова діброва. У вологих місцях по днищам великих ярів є вільшняки, зустрічаються заболочені ділянки або луки (колишні вигони або сінокоси). Вздовж р. Сів. Донець є невеликі ділянки заплавної лісу. З північної частини з цією територією межують суходільні луки, що використовуються як пасовища.

Вікова структура деревостану мозаїчна, що зумовлене суцільними рубками, що проводились тут до 2004 р. Середній вік більшості деревостанів – 70–120 р., на деяких ділянках сягає 180 р.

Окрім с. Гайдари, ділянка межує з с. Коробів Хутір, між цими селами розташовані бази відпочинку.

В період з 2002 по 2006 рр. було зібрано 886 пелеток, в яких знайдено залишки 2800 особин різних груп ссавців. Найбільша частина пелеток була зібрана в весняний період (83,2%), ці збори відображають зимовий склад живлення. Пелетки були зібрані з 60 точок, розташованих у різних ділянках НПП (рис. 1). Крім того, в 2004–2006 рр. було зібрано п'ять гніздових підстилок (після вильоту пташенят), в яких знайдено залишки 167 ссавців.

Рештки дрібних ссавців, що регулярно зустрічаються в штучних гніздівлях поза межами сезону гніздування, до аналізу включені не були, бо не завжди можна напевно визначити хижака, що їх залишив. Окрім сірої сови гніздівлі використовуються ліською куницею (*Martes martes* L., 1758).

Місця знахідок певних видів жертв вказані відповідно нумерації, що позначена на рис. 1. Для деяких знахідок наведено короткий опис оточуючої місцевості.

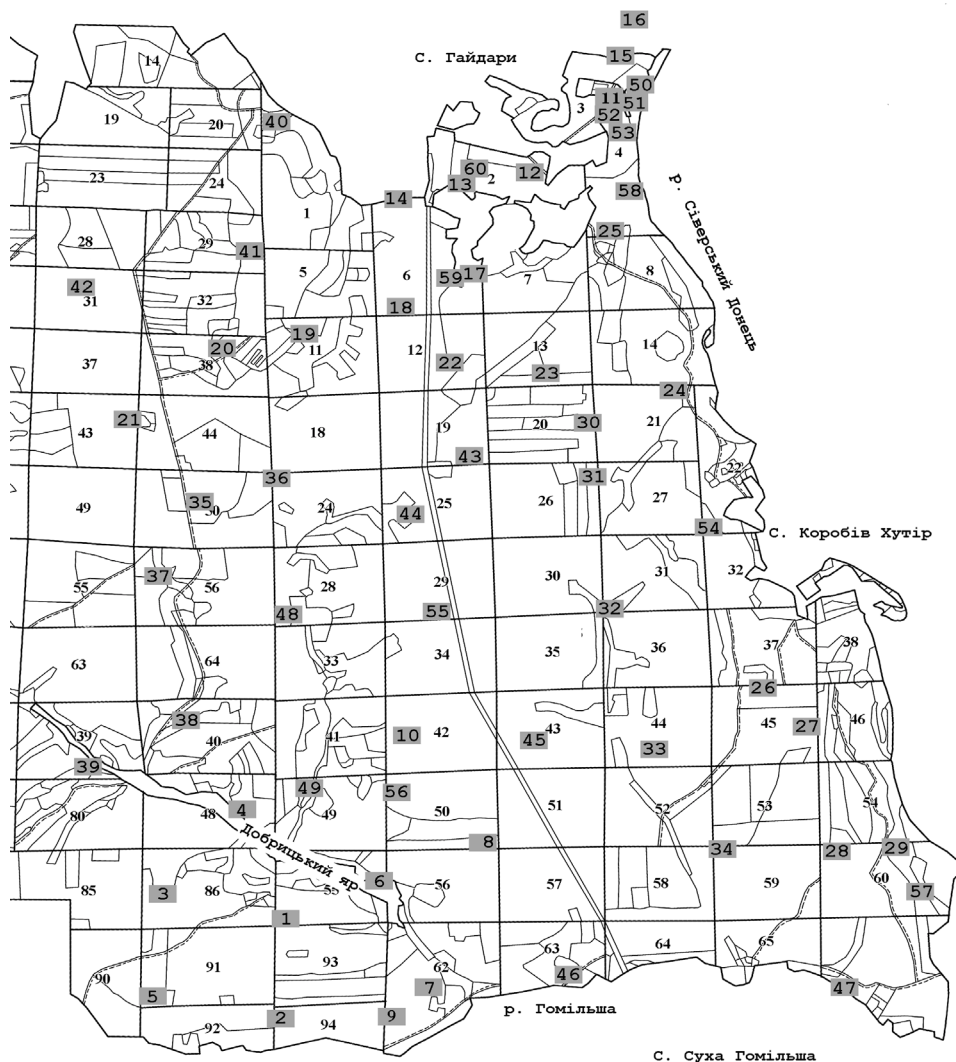

Рис. 1. Розміщення точок, в яких проводився збір матеріалу (на основі лісовпорядкувальної карти). Наведена нумерація штучних гніздівель та дупел, в яких проводили збір матеріалу

Збори пелеток проводились у весняний та осінній періоди кожного року на тих же місцях, збирали всі наявні пелетки. Себто кожен збір висвітлює спектр живлення птахів за попередній період. В деяких випадках додаткові збори проводили влітку або взимку.

Для визначення видової приналежності залишків жертв були використані спеціалізовані визначники (Небогаткин, 1987; Кузьменко, 2005) та колекції каф. зоології хребетних СПбДУ, зібрані на території заповідника «Лес на Ворскле» (Белгородська область), у 110 км на північ від дослідженої території. Значну частину матеріалу визначив Н.Н.Товпинець (Кримська протичумна станція).

Видові назви та систематичний поділ подано згідно з сучасною номенклатурою (Загороднюк, 2001). В тих випадках, коли розрізнити види за кістковими рештками було неможливо, вказані роди або групи видів. Це стосується їжаків (*Erinaceus*), мишаків (*Sylvaemus*), полівок (*Microtus*).

Результати

В зібраних матеріалах по живленню сірої сови на території нагірної діброви НПП «Гомільшанські ліси» знайдені залишки 23 видів ссавців, що належать до трьох рядів (рис. 2). Для зимового спектру живлення характерним є невисоке видове різноманіття та більш виражене домінування певних видів жертв. Найбільший середній розмір жертв спостерігається в весняний період, коли зростає роль крота (*Talpa sp.*), водяної нориці (*Arvicola terrestris*), з'являється їжак (*Erinaceus sp.*) тощо. Найбільш різноманітним видовий склад жертв є у весняно-літній період.

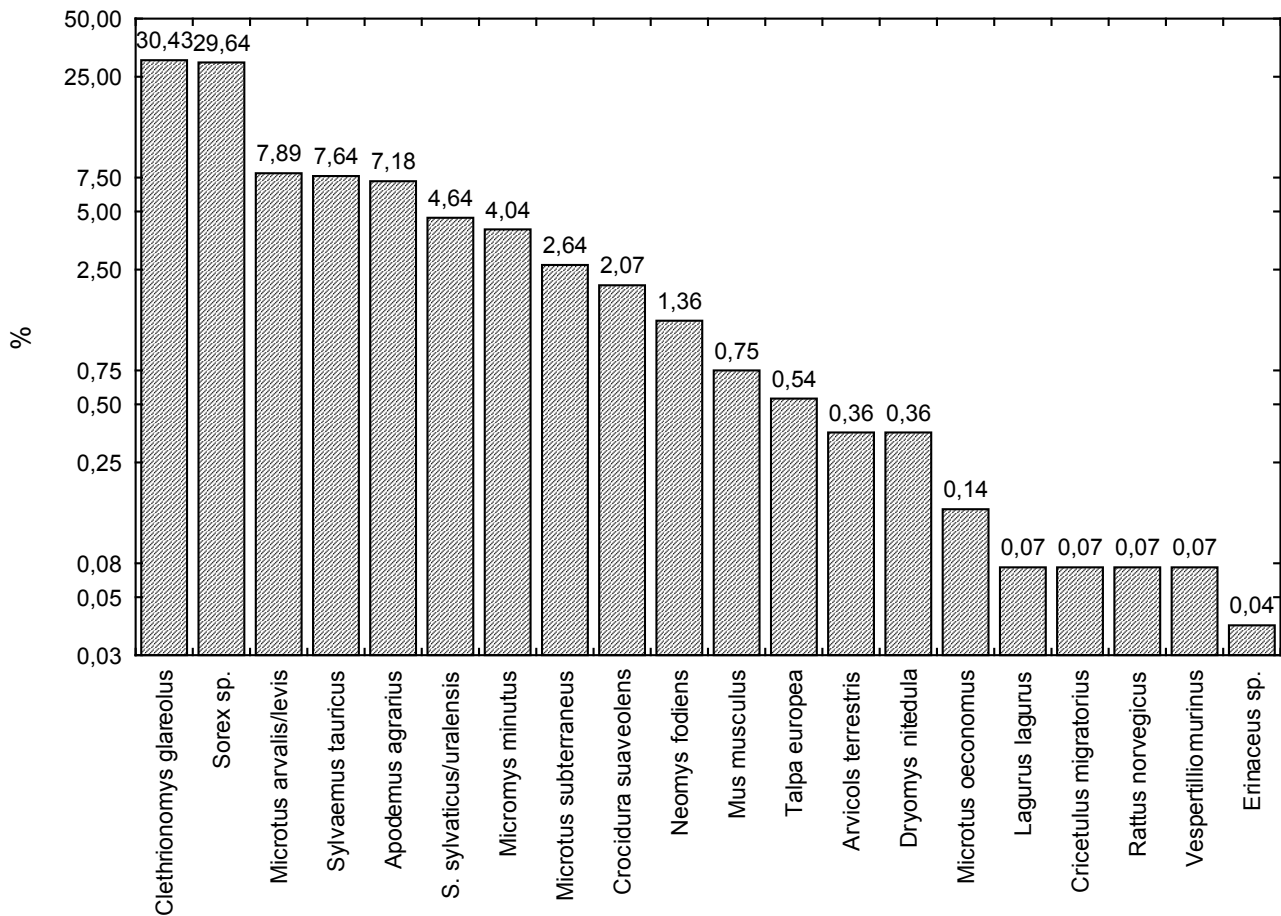

Рис. 2. Співвідношення видів ссавців в живленні сірої сови в умовах нагірної діброви НПП «Гомільшанські ліси». (Мідиці роду *Sorex* до виду були визначені не в усіх зборах)

Ряд Комахоїдні – Insectivora

Родина Їжаків – Erinaceidae Fischer, 1814

1. Їжак – *Erinaceus sp.* Linnaeus, 1758

Видова належність залишків визначена не була. За даними інших авторів (Загороднюк, Мишта, 1995), на цій території найбільш ймовірно знаходження їжака білочеревого (*Erinaceus concolor* Martin, 1838). Випадковий вид, літній збір 2002 року у схилівій частині діброви.

Точка 24.

Родина Кротові – Talpidae Fischer, 1814

2. Кріт звичайний – *Talpa europea* Linnaeus, 1758

Регулярні нечисельні знахідки впродовж всього року, в т.ч. в зимових зборах. В весняний період частка кротів в живленні зростає. Біотопічні уподобання не відстежуються.

Точки 7, 9, 24, 25, 47, 57, 58.

Родина Мідицеві – Soricidae Fischer, 1814

3. Рясоніжка звичайна – *Neomys fodiens* Pennant, 1771

Регулярно в невеликій кількості зустрічаються в пелетках, зібраних недалеко від водойм (до 300 м). Знахідки впродовж всього року.

Точки 7, 24, 47, 57, 58.

4. Білозубка мала – *Crocidura suaveolens* Pallas, 1811

Звичайний вид, зустрічається впродовж всього року на всій території, переважно в північній і східній частинах території.

Точки 1, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 24, 25, 31, 51, 52, 53, 58, 59, 60.

5. Мідиця звичайна – *Sorex araneus* Linnaeus, 1758

Один з найбільш масових видів за зустрічами в пелетках. Залишки двох видів роду *Sorex* були визначені до виду лише в зборах 2006 р. Частка цього виду складає 18,9%, що у 2,52 рази більше за частку *Sorex minutus*. Знахідки впродовж всього року на всій території.

Точки 6, 7, 8, 10, 11, 25, 31, 33, 36, 40, 41, 42, 44, 47, 50, 60.

6. Мідиця мала – *Sorex minutus* Linnaeus, 1766

Звичайний вид. У зборах 2006 року частка цього виду складає 7,5%. Знахідки впродовж всього року на всій території. Біотопічна приуроченість не відстежується.

Ряд Рукокрилі – Chiroptera

Родина Лиликові – Vespertilionidae Gray, 1821

7. Вечірниця руда – *Nyctalus noctula* Schreber, 1774

Поодинокі знахідки в літній час (гніздові підстилки).

8. Лилик двоколірний – *Vespertilio murinus* Linnaeus, 1758

Влітку 2002 р. знайдені рештки двох особин.

Точки 24, 58.

Ряд Мишоподібні – Rodentia

Родина Вовчкові – Myoxidae Gray, 1825

9. Соня лісова – *Dryomys nitedula* Pallas, 1779

Регулярно, але в невеликій кількості зустрічається в пелетках, відкладених в період з весни по осінь. Частота стрічання дещо зростає в осінній період. Знахідки на всій території.

Родина Хом'якові – Cricetidae Fischer, 1817

10. Нориця руда – *Clethrionomys glareolus* Schreber, 1780

Наймасовіший вид за частотою зустрічей в пелетках. Знахідки впродовж всього року по всій території. Частка серед інших видів жертв дещо зростає взимку, спостерігаються коливання частки цього виду в різні роки.

11. Строкатка степова – *Lagurus lagurus* Pallas, 1773

Єдина знахідка восени 2002 року під гніздівлею, розташованою у 100 метрах від ділянки суходільного луку. Залишки двох особин.

Точка 13.

12. Хом'ячок сирій – *Cricetulus migratorius* Pallas, 1773

Єдина знахідка в весняному зборі 2004 р. Місцезнаходження розташоване в глибині лісу біля лучних ділянок по днищам ярів, не зв'язаних з відкритими просторами поза межами лісу. Залишки двох особин.

Точка 38.

13. Нориця водяна – *Arvicola terrestris* Linnaeus, 1758

Регулярно в невеликій кількості зустрічаються в пелетках, зібраних недалеко від води (р. Сів. Донець, ставки). Знахідки в весняно-літніх зборах.

Точки 7, 58.

14. Полівка лугова – *Microtus levis* Miller, 1908

Надійних морфологічних відзнак звичайної (*Microtus arvalis* Pallas, 1779) та лугової (*M. levis*) полівок не виявлено. Спираючись на дані інших досліджень (Загороднюк, 1992), всі залишки були віднесені до *Microtus levis*. Один з масових видів в живленні сірої сови, частка якого коливається в різні роки. Знахідки впродовж всього року по всій території.

15. Полівка сибірська – *Microtus oeconomus* Pallas, 1776

Знайдено три особини в весняному зборі 2006 р. під штучною гніздівлею, яка розташована біля ставка (ур. «Нижні млини») в нижній частині Добрицького яру та пойми р. Гомільша. Ці знахідки

співпадають з різким підйомом чисельності цього виду в середній смузі Росії (Т.Г.Аксьонова, усне повідомлення).

Точка 7.

16. Нориця підземна – *Microtus subterraneus* Selys-Longchamps, 1836

В 2005 та 2006 роках знайдена в весняних зборах. Складає до 3% залишків усіх особин, зібраних в окремих місцях. Знахідки по всій території.

Точки 7, 16, 36, 40, 42, 44, 60.

Родина Мишачі – Muridae Illiger, 1811

17. Мишка лугова – *Micromys minutus* Pallas, 1771

В невеликій кількості зустрічається в пелетках, зібраних недалеко від заплавної біотопів (заплави рік Сіверський Донець, Гомільша). Характерно, що залишки лучних мишок в пелетках часто зустрічаються групами по 3–5 особин.

Точки 7, 11, 13, 37, 40, 41, 47, 52, 53, 57, 60.

18. Миша польова – *Apodemus agrarius* Pallas, 1771

Один зі звичайних видів, чисельність якого в пелетках сильно коливається в різні роки. Наприклад, сплеск чисельності спостерігався у 2005 р., коли польова миша була одним з найбільш чисельних видів. Зустрічається впродовж всього року на всій території, але тільки на невеликій відстані від відкритих ділянок, в тому числі заростаючих вирубок (до 300 м).

Точки 1, 6, 7, 11, 16, 18, 40, 41, 44, 47, 52, 53, 57, 60.

19. Мишак лісовий/уральський – *Sylvaemus sylvaticus* Linnaeus, 1758 / *S. uralensis* Pallas 1811

Належність до одного з двох наведених видів не встановлена. За даними інших дослідників, на території області зустрічаються обидва види (Наглов, 1996). Звичайні, але менш чисельні за жовтогрудого мишака. Знахідки впродовж всього року на всій території.

20. Мишак жовтогрудий – *Sylvaemus tauricus* Pallas, 1811

Один з масових видів в живленні сірої сови, чисельніший за лісового мишака. В деякі роки може ставати домінуючим, займаючи місце рудої нориці. Зустрічається впродовж всього року на всій території.

21. Миша звичайна – *Mus musculus* Linnaeus, 1758

Поодинокі знахідки в точках, розташованих недалеко від населених пунктів або баз відпочинку. Також заплава р. Гомільша між селами Велика та Суха Гомільша. Весняні збори.

Точки 7, 47, 53, 54.

22. Миша курганцева – *Mus spicilegus* Peteny, 1882

Єдина знахідка восени 2004 року біля біологічної станції ХНУ.

Точка 53.

23. Пацюк сірий – *Rattus norvegicus* Barmenhou, 1769

Дві знахідки біля біологічної станції ХНУ: зимовий сезон 2001–2002 р., осінь 2004 р.

Точки 11, 52.

Видове різноманіття дрібних ссавців в різних місцях перебуваннях.

Аналізуючи відмінності видового складу жертв в різних місцях перебуваннях, треба мати на увазі, що кількість відмічених видів залежить від кількості зібраного матеріалу. Причому ця залежність не лінійна: кількість видів, яка може бути знайдена в певній точці, обмежена, тоді як кількість пелеток, що можна там зібрати, може бути дуже великою. Графічно ця залежність відображена на рис. 3. Підписані місця збору, які суттєво відрізняються за видовим різноманіттям.

Якщо брати тільки ті точки, з яких було зібрано більше 10 пелеток, видно, що найменшим видовим різноманіттям характеризуються точки 18, 25, 30, 44. Усі ці точки розташовані в сухих ділянках лісу, при цьому менш ніж у 300 метрах від відкритих ділянок. Точка 25 розташована у 250 метрах від бази відпочинку зі значною кількістю будівель та будинком, в якому постійно мешкають люди. Однак, синантропні види не були знайдені в цьому зборі.

Найбільше видове різноманіття в зборах з точок 11 та 52. Обидві розташовані в безпосередній близькості від ділянок суходільних луків або баз відпочинку.

Найбільші збори й найбільше видове різноманіття в точках 24 та 7, що розміщені біля відкритої води й заболочених лісових ділянок.

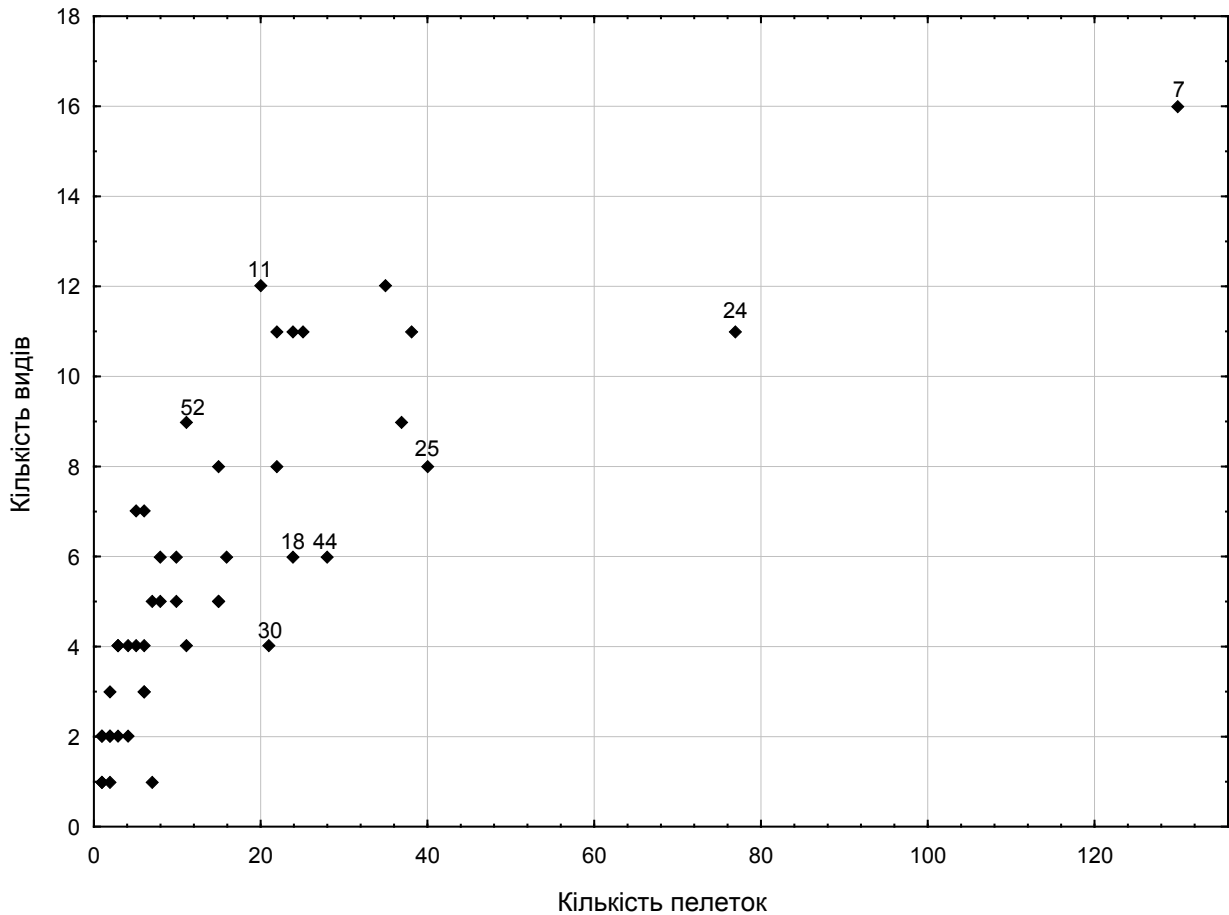

Рис. 3. Залежність кількості знайдених видів жертв від кількості пелеток, зібраних в певній точці. (Підписані тільки ті точки, які мають крайні показники видового різноманіття)

Обговорення

В цілому аналіз фауни дрібних ссавців даної території за методом аналізу пелеток сірої сови не виявив суттєвих розбіжностей зі складом фауни області. Використаний метод дозволив отримати дані по видовому складу і розподілу видів на великій території впродовж п'яти років. Виявилось, що залишки видів, які мешкають в характерних місцеперебуваннях, наприклад біляводні рясоніжка звичайна та полівка водяна, зустрічаються не далі, ніж 300 метрів від найближчих характерних для них біотопів. Ця відстань може відповідати максимальному радіусу мисливських польотів сірої сови. Конкретне місце відлову жертви виявити все ж таки неможливо, бо сіра сова відкладає одну або дві пелетки впродовж ночі і за цей період може відвідати будь-яку частину своєї території.

Щодо видового різноманіття, було встановлено, що розташування точки в глибині лісового масиву або біля відкритих ділянок суттєво не впливає на видовий склад. Види, що мешкають в лісових біоценозах, зустрічаються по всій ділянці і становлять основну частину в живленні сірої сови. Видове різноманіття у зборах з точок, розташованих біля водойм або заболочених ділянок – рр. Сів. Донець та Гомільша – було більшим завдяки появі біляводних та лучних видів. З північної частини дослідженої території, по суходільним лукам, заходять деякі представники степової фауни (строкатка степова). Цікавою є зустріч сірого хом'ячка в глибині лісового масиву. Особини цього виду можуть оселятися в полезахисних лісосмугах або на узліссях (Наглов, 1996). Ймовірно, ці особини були спіймані на лучних ділянках в Добрицькому яру. Синантропні види знайдені поблизу від людських осель, знахідка домашньої миші поблизу заплави р. Гомільша (точка 7), напевно, відноситься до тієї частини популяції, що тимчасово виселяється в природні біотопи в літній період (Громов, Ербаева, 1995).

При порівнянні отриманих даних по відносній частці різних видів з результатами відловів пастками в суходільних дібровах Харківської області (Наглов, 1996) відмінності незначні. Частка лугової полівки в живленні сірої сови виявилась вищою, ніж за результатами відловів пастками. Якщо в живленні сірої сови лугова полівка складає 7,89%, то за даними відловів – в середньому 1,6% від всіх спійманих особин. За результатами згаданого дослідження, суходільні діброви для цього виду не характерні, хоч він там і зустрічається в деякі роки. В іншому випадку, хоча частота потрапляння в

пастки лісового та жовтогрудого мишаків майже однакові (16,0 та 17,4% відповідно), в пелетках жовтогрудий мишак явно переважає. Ці відмінності можуть бути викликані вибірковістю живлення сірої сови, коли птахи відловлюють більш доступних або більших за розмірами жертв.

Застосована методика дозволила отримати дані щодо перебування 24 видів ссавців трьох рядів без відлову цих звірят у природі. Завдяки широкому спектру живлення і схильності до використання одних і тих самих денних сховищ впродовж тривалого часу, сіра сова може бути зручним об'єктом для моніторингу складу фауни дрібних ссавців методом аналізу пелеток. При проведенні таких робіт слід мати на увазі деякі особливості використання сховищ сірою совою. Збирання великої кількості матеріалу можливе тільки в зимово-весняний період під сховищами, що часто використовуються. Пелетки, знайдені під гніздовим сховищем, відносяться тільки до періоду вигодовування пташенят. За власними спостереженнями, з початку зимового періоду до вилуплення пташенят пелетки в гніздових сховищах не відкладаються. При тому, що сіра сова відноситься до видів-генералістів, певний рівень вибіркової живлення буде присутнім, тому відносну чисельність різних видів порівнювати не можна. Теоретично можливе відстеження відносних змін чисельності видів в різні роки.

Подяки

Автор висловлює подяку Н.Н.Товпінцю, А.С.Влащенко, С.В.Кузьменко, Н.О.Брусенцовій, Т.Г.Аксьоновій, О.В.Прилуцькому.

Список літератури

- Влащенко А.С. Современное состояние и динамика населения рукокрылых (Chiroptera, Vespertilionidae) национального парка «Гомольшанские леса» // *Plecotus et al.* – 2005. – С. 8–16.
- Громов И.М., Ербаева М.А. Млекопитающие фауны России и сопредельных территорий. Зайцеобразные и грызуны. – СПб., 1995. – 522с.
- Загороднюк И.В. Таксономия и распространение полёвок (Rodentiformes, Arvicolini) фауны Украины // *Ссавці України: Зб. наук. праць. – АН України, Ін-т Зоології.* – Київ: Наукова думка, 1992. – С. 63–67.
- Загороднюк И.В., Мишта А.В. О видовой принадлежности ежей рода *Erinaceus* Украины и сопредельных стран // *Вестник зоологии.* – 1995. – № 2–3. – С. 50–57.
- Загороднюк І.В. Роди звірів східноєвропейської фауни та їх українські назви. Частина 1. Загальні положення. Комахоїдні, кажани та хижі // *Вісник Національного науково-природничого музею НАН України.* – 2001. – Вип.1. – С. 113–132.
- Зоря О.В. Ссавці Харківської області та їх видове багатство // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія біологія.* – 2005. – Вип.17. – С. 155–164.
- Кузнєцов В., Кондратенко О. Мікротеріофауна заповідних територій Луганщини за результатами аналізу пелеток хижих птахів // *Заповідна справа в Україні.* – 1999. – Т.5, №2. – С. 28–29.
- Кузьменко С.В. Определитель млекопитающих по их остаткам в погадках ушастой совы (*Asio otus*) и обыкновенной неясыти (*Strix aluco*). – Курсовая работа. Приложение. – М.: МГУ, 2005. – 9с.
- Лисецкий А.С. Животный мир Харьковской области // *Материалы Харьковского отдела географического общества Украины.* – Харьков: ХГУ, 1970. – Вып.8. – С. 95–104.
- Наглов В.А. Сообщества мелких млекопитающих суходольных дубрав Восточной Украины. Сообщение 1. Видовой состав и структура сообществ // *Вестник зоологии.* – 1996. – № 4–5. – С. 46–52.
- Небогаткин И.В. Экспресс-определитель млекопитающих (информационно-методическое письмо). – Киев: Главное санэпидуправление, 1987. – 25с.
- Підоплічко І.Г. Аналіз погадок за 1925–1929 р. // *Матеріали до порайонового вивчення дрібних звірят та птахів, що ними живляться.* – Київ: ВУАН, 1932. – Вип.1. – С. 75–76.
- Підоплічко І.Г. Підсумки дослідження погадок за 1924–1935 рр. // *Зб. праць зоол. музею.* – К.: Видавництво Академії наук УРСР, 1937. – №19. – С. 101–170.
- Скоробогатов Е.В., Атемасова Т.А. К вопросу о бобровом поселении на реке Гомильша // *«Животный мир: охрана и рациональное использование»: Материалы научно-практической конференции.* – Харьков, 2006. – С. 80–82.
- Скоробогатов Е.В., Солодовникова О.В. Копытные Национального парка «Гомольшанские леса» (Харьковская область) // *Материалы III Международной научной конференции «Биоразнообразие и роль зооценоза в естественных и антропогенных экосистемах».* – Днепропетровск: Изд-во ДНУ, 2005. – С. 503–505.
- Яцюк Е.А., Биатов А.П. Привлечение серой неясыти (*Strix aluco* L.) в искусственные гнездовья в Харьковской области: предварительные результаты проекта «Ark for owls» // *Птицы бассейна Северского Донца.* – Харьков, 2003. – Вып.8: Материалы 7–10 совещаний рабочей группы «Изучение и охрана птиц бассейна Северского Донца». – С. 110–112.

- Cramp S. (Ed.) Handbook of the Birds of the Europe, the Middle East and North Africa. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1985. – Vol.4 (Terns to Woodpeckers). – 960p.
- Petty S.J. Diet of Tawny owls (*Strix aluco*) in relation to field vole (*Microtus agrestis*) abundance in a conifer forest in northern England // J. Zool. – Lond., 1999. – №248. – P. 451–465.
- Southern H.N. Tawny owls and they prey // Ibis. – Lond., 1954. – №93. – P. 384–410.
- Sunde P., Bølstad, M.S. A telemetry study of the social organisation of a tawny owl (*Strix aluco*) population // J. Zool. – Lond., 2004. – №263. – P. 65–76.

**Фауна мелких млекопитающих нагорной дубравы Национального природного парка
«Гомольшанские леса» по данным анализа погадок серой неясыти
Е.А.Яцюк**

Данные по видовому разнообразию и территориальному распределению мелких млекопитающих были получены путём анализа 886 погадок (остатки 2800 особей млекопитающих), собранных в 2002–2006 гг. на участке нагорной дубравы площадью 4000 га с 60 точек. Обнаружены остатки 23 видов, относящихся к трём отрядам. Для немногочисленных или редких видов указаны места находок. Расстояние от места сбора до открытых участков не влияет на видовое разнообразие жертв, наиболее разнообразным видовой состав был в местах, которые расположены возле водоёмов или поселений человека. Виды с высокой степенью биотопической приуроченности найдены не далее 300 метров от характерных биотопов. Приведено сравнение с данными авторов, которые проводили отловы давилками. Обсуждается возможность проведения мониторинга фауны мелких млекопитающих путём анализа погадок серой неясыти.

Ключевые слова: *фауна, мелкие млекопитающие, биоразнообразие, серая неясыть, погадки.*

**Small mammal's fauna of elevated oak forest of National park "Gomilshanski lissy" according
to data on Tawny owl pellets analyzing
Ye.A.Yatsjuk**

Data on the species diversity and territorial distribution of small mammals were obtained by analyzing 886 pellets (remains of 2800 specimens of small mammals) collected in 2002–2006 years in the elevated oak forest plot with the area of 4000 hectares from 60 points. Remains of 23 species which are related to three orders were found. Places where not very numerous species were found are indicated. Distance between the places of pellets collecting to the open areas does not have influence on the species diversity of prey. The most diverse species composition was in the places near reservoirs or settlements. Species with the high level of habitat preferences were found no more than 300 meters from these habitats. Comparison with the data of authors which are carrying out trapping is given. Ability of carrying out monitoring of small mammals by analyzing Tawny owls pellets is discussed.

Key words: *fauna, small mammals, biodiversity, Tawny owl, pellets.*

Представлено: С.В.Влащенко
Рекомендовано до друку: В.А.Токарським